

uitgevoer deur die drukkers *Trio* in Vermeulenstraat.

Hoewel die naam van dr. Ploeger op die eerste jaargang slegs as lid van die „redaksieraad” voorkom, was hy in werklikheid die redakteur wat die opstel van die blad gedurende die eerste jaar van sy bestaan waargeneem het. Self het hy nie op die voorgrond getree nie. In die eerste nommer verskyn 'n verwelkoming deur die toenmalige burgemeester, raadslid J. H. Visse, en 'n voorwoord deur die toenmalige voorsitter, dr. W. Punt.

Tog het dr. Ploeger gereeld sy hidrae gelewer, wat gewoonlik die weergawe van een of ander dokument uit die verlede van die stad was. In die eerste jaargang vind ons die volgende: *A Wanderer's Rhymes* (Albert Brodrick), *Vondste in die Staatsmodelskool*, *Two telegrams to*

Pretoria, en Uit bewoë tye (herinneringe van Hendrik Stiemens).

Na die eerste jaar het dr. Ploeger as redakteur (en ook as penningmeester van die Genootskap) bedank weens ander verpligtings. Maar sy belangstelling in „Pretoriana” het gebly, soos talle artikels uit later jaargange getuig. Dr. Ploeger was deur al die jare 'n getroue en gewaardeerde medewerker. Dat die blad na vyftien jaar nog ononderbroke voortbestaan, oortref seker die stoutste verwagtings van destyds. Daarom pas dit ons om die ontstaan daarvan en die man wat dit begin het, in herinnering te roep.

F. J. DU T. SPIES.

Lid van die Eerste Redaksieraad, Pretoriana, 1951/52 en van die Redaksiekomitees van 1964-1966.

FREDERIK WILLEM BEEZHOLD SR. EN JR.

DIE lewe en werk van Frederik Willem Beezhold Sr. en Jr. omspan twee Suid-Afrikaanse republieke. F. W. Beezhold Sr. was as drukker in diens van die Zuid-Afrikaansche Republiek toe dit in die negentiger jare van die vorige eeu op baie terreine tot opbloeï gekom het en in 1902 deur militêre geweld vernietig is, terwyl F. W. Beezhold Jr. vanaf 1949 in Pretoria as drukker gevestig, die herryzenis van die eertydse Zuid-Afrikaansche Republiek in 1961 belewe het en sy drukkers-

Two geslagte van „Kruger se Hollanders” in diens van die Suid-Afrikaanse Drukkersbedryf

loopbaan hopelik in die Republiek van Suid-Afrika sal beëindig.

F. W. BEEZHOLD SR.

F. W. Beezhold Sr. is op 20 Februarie 1869 in Almelo, Nederland, gebore waar sy vader 'n fabrieksarbeider was. Op jeugdige leeftyd het hy op sy geboortedorp as 'n drukkersleerling by die firma Mendels in diens getree en mettertyd

*Mnr. en Mev. F. W. Beezhold, ouers van mnr. F. W. Beezhold Jr.
Mr. and Mrs. F. W. Beezhold, parents of Mr. F. W. Beezhold Jun.*

'n deeglike opleiding as lettersetter geniet.

Op ongeveer 22-jarige leeftyd het hy na Amsterdam verhuis waar hy by verskillende firmas, onder andere Ellerman Harms, gewerk het.

In Amsterdam het Beezhold Sr. in die huwelik getree met Geurdina Maria Agatha Jacoba Lebbink, wat uit Amsterdam afkomstig was. In die negentiger jare het die gesin aan die Prinsengracht, in die sentrum van die stad en nie vêr van die Westerkerk nie, gewoon.

Lettersetter in diens van die Staatsdrukkery, Pretoria.

Terwyl Beezhold Sr. in Amsterdam sy vak op 'n bekwame en deeglike wyse verrig het, het daar in 1895

in die verre stamverwante Zuid-Afrikaansche Republiek 'n dringende behoefte aan meer geskoolde vakmanne in die Staatsdrukkery in Pretoria ontstaan.

Op 1 November 1895, nege dae voor die geboorte van F. W. Beezhold Jr., het P. W. T. Bell, Direkteur van die Staatsdrukkery te Pretoria aan die Staatsekretaris geskrywe dat die werk in sy kantoor hoe langer hoe meer ophoop en dat hy met die personeel tot sy beskikking dit onmoontlik vind om al die agterstallige werk af te handel. Op daardie stadium het hy behoefte gehad aan tenminste tien lettersetters, ses boekbinders en drie drukkers. Hy was oortuig daarvan dat die „uiterst bekwame werklieden”

wat hy nodig gehad en verkies het, grotendeels in Europa gewerf sou moes word.

Volgens art. 747 het die Uitvoerende Raad op 4 November toestemmend besluit dat die personeel wat deur Bell aangevra is, op die gebruikelike wyse in Europa gewerf kon word.

Omdat dit vir Bell onmoontlik was om tien bekwame lettersetters in Suid-Afrika te kry, a.g.v. gebrekkige bekwaamheid en geen of weinig kennis van die Hollandse taal — „welke laatste een hoofvereishte ten mijnen kantore is” — was hy genoodsaak om terwille van die „goede gang van zaken” die tien lettersetters in Nederland te werf met behulp van die Gevolmagtigde Minister van die Zuid-Afrikaansche Republiek in Nederland, soos vantevore ook alreeds gebeur het.

Sy versoek is op 19 November goedgekeur en ’n brief in dier voege aan jhr. G. J. T. Beelaerts van Blokland in Den Haag geskrywe. Hierin word gevra, eerstens vir die aanstelling van ’n deskundige om die keuse uit die aansoekers te maak, en tweedens om tien persone in diens te neem wat aan alle gestelde vereistes moes voldoen en in elk geval die bekwaamste van die aspirante moes wees. Die Gesant is verder gevra dat „bij de keuze en aanstelling vooral gelet moge worden op de bekwaamheid des personen, als zijnde een hoofvereishte en van het grootste belang.”

Die advertensies vir die betrekings in Pretoria is vervolgens in Nederlandse koerante gepubliseer en op 27 Desember het die Gesant geskrywe: „Met bijzondere zorg

hoop ik er voor te waken dat alleen personen, die ten volle aan de gestelde eischen van bekwaamheid voldoen, worden aangenomen”, terwyl hy op 14 Februarie 1896 aan die Staatsekretaris berig het dat „na het afleggen van deugdelijke proeven van bekwaamheid” sewe lettersetters aangestel is. In die getal wat uitge-soek moes word, het intussen ’n verandering gekom nadat vroeg in 1896 in Pretoria besluit is dat sewe lettersetters op daardie stadium genoeg sou wees. Die Gesant het homself gevelei met die gedagte dat dié wat aangestel is, behoorlik aan al die gestelde vereistes van bekwaamheid voldoen.

Goëie voorsorg is in Nederland getref dat net die bestes aangestel sou word. Die ondersoek na die bekwaamheid van die 29 aspirante is vir daardie rede dan ook in die hande van die heer W. J. H. van Beusekom geplaas. Oor ’n tydperk van 20 dae is die ondersoek in Januarie en Februarie 1896 deur hom „met veel ijver en degelijkheid geleid” nadat ’n drukkery spesiaal vir dié doel gehuur is. Tydens die ondersoek het elke aspirant 4½ gulden per dag ontvang.

Met die volgende sewe lettersetters is vervolgens op 15 Februarie 1896 kontrakte vir indiensneming aangegaan: E. L. Boekhout, G. J. J. Bielen, F. W. Beethold (destyds so geskrywe), J. C. Heise, H. de Graaf, W. T. P. Visée en P. J. E. van den Bergh. Die ondersoek wat na die bekwaamheid van die sewe lettersetters ingestel is, was van so’n deeglike aard dat die bekwaamheid van die betrokkenes bo alle twyfel verhewe was. In latere jare het De Graaf

Woonhuis van mnr. F. W. Beezhold Sr. in Schubartstraat, waar die drukkerij „Lebbink & Co.” gevestig was.

Residence at Schubart Street where Mr. F. W. Beezhold Senior had his printing firm of “Lebbink & Co.”

uitmuntende werk as drukker en uitgewer op Potchefstroom gedoen.

Met die uitsondering van Van den Bergh sou die res van die groep op 7 Maart 1896 met die Roslin Castle vanaf Southampton vertrek het. Van den Bergh sou in die loop van April vertrek het nadat hy eers geloofsbedenis in Nederland afgelê het.

In sy kontrak word na Beezhold Sr. verwys as ’n lettersetter van beroep „en voor dat beroep in al zijne verschillende onderdelen bekwaam”. Hy, soos die ander ses, het hom verbind om vir vyf jaar vanaf sy aankoms te Pretoria aan die Staatsdrukkery werksaam te wees. Van elkeen is verwag om 7½ uur per dag te werk. Die Direkteur het egter

die reg gehad om van aspirante te verwag om soms oortyd te werk sonder ekstra vergoeding. Die salaris sou £300 p.j. bedra, maandeliks betaalbaar vanaf hulle aankoms te Pretoria. Van die Gesant het elkeen van die sewe lettersetters ’n tweedeklas reiskaartjie op ’n stoomskip tussen Londen en Kaapstad ontvang, benewens ’n tweedeklas reiskaartjie vir die trein tussen Kaapstad en Pretoria. Daarby het elkeen £10 ontvang vir die reis vanaf Nederland na Londen en vir verdere uitgawes tot in Pretoria.

Die eerste ses van die groep het hulle verbind om op 7 Maart 1896 vanaf Londen na Kaapstad met die Grantully Castle, wat in die plek van

die Roslin Castle gekom het, af te reis. Die kontrak kon op grond van onbekwaamheid, diensweiering, ens. deur die Republikeinse Regering verbreek word. Verder was daar ook nog 'n bepaling dat hulle hulle onmiddellik na hulle aankoms in Pretoria vir naturalisasie sou aanmeld en dat hulle alle opgelegde pligte sou uitvoer.

Lettersetter Van den Bergh het op 3 April 1896 met die Hawarden Castle vertrek nadat hy eers belydenis van die geloof afgelê het; van watter Kerk word nie vermeld nie. Beezhold self was toe alreeds vir geruime tyd lidmaat van die Nederlandsche Hervormde Kerk.

Die Beezhold-gesin in Pretoria.

Die aanstellings wat in Februarie 1896 in Den Haag geskied het, is in die loop van Junie gefinaliseer en die kontrakte deur die Landdros van Pretoria op 11 Junie 1896 bekragtig, afskoon ses van die groep toe alreeds vanaf 1 April in diens van die Staatsdrukkery getree het en Van den Bergh vanaf 27 April. Briewe van naturalisasie is op 22 Junie 1896 uitgereik.

Die Beezhold-gesin het aanvanklik in Kerkstraat-Wes in die sewende huis wes van die Staatspresidentswoning, gaan woon. Vanaf 1 April 1896 tot met die oorgawe van Pretoria in Junie 1900 het Beezhold Sr. sy opgelegde pligte as een van die groot aantal vakmanne in diens van die Staatsdrukkery met groot ywer, nougesetheid en deeglikheid verrig en die vertrouwe wat die owerheid in hulle gestel het, nooit geskok nie.

Toe hy by die Staatsdrukkery in diens getree het, was die drukkery

nog in Kerkstraat-Oos, in die omgewing van die teenswoordige Burlington-deurloop, gevestig, maar in die loop van 1897 het die personeel verhuis na die nuwe Staatsdrukkery op die hoek van Koch- (Bosman-) en Vermeulenstraat. As een van meer as 30 lettersetters het hy daar bly werk tot in Junie 1900. Tydens die oorlog het hy in opdrag van Bell banknote gedruk. Die Engelse besetting van Pretoria het ook outomaties die einde van sy drukkersloopbaan in diens van die Zuid-Afrikaanse Republiek beteken en is hy as lettersetter ontslaan.

Eie Besigheid.

Terwyl Beezhold Sr. in die Staatsdrukkery werksaam was en die gesin nog in Kerkstraat-Wes, wes van Potgieterstraat gewoon het, het hy vanaf 1898 'n deelydse drukkery behartig onder die naam van Lebbink & Co. Die drukkery was in 'n koetsstal langs sy woning ingerig en saands in sy vrye tyd, met die hulp van sy vrou, het hy sy eie drukkersbesigheid begin. Na die Vrede van Vereeniging het hy voltyds voortgegaan met sy eie besigheid, mettertyd tot in 1905 gevestig in Schubartstraat 88, 'n klein endjie noord van Kerkstraat.

Drukwerk wat deur Lebbink & Co. in daardie jare behartig is, en bewaar gebly het, is o.a. die „Notulen van de Buitengewone Algemene Vergadering der Ned. Hervormde Kerk van Zuid-Afrika”, gehou op 13 Julie e.v.d. op Pretoria wat hy in 1904 gedruk het, 'n netjiese stuk werk van 39 bladsye.

Terug in Nederland.

In 1905 het hy sy drukkery verkoop en hy en sy gesin is toe weer terug na Nederland. Op daardie stadium was daar drie kinders.

In Hilversum, waar die gesin hulle gaan vestig het, het Beezhold Sr. weer met 'n drukkery begin en tot in 1925 daarmee voortgegaan.

Vir 'n tweede keer na Pretoria.

In daardie jaar is hy vir 'n tweede keer na Pretoria. Aanvanklik het hy by 'n drukkery gaan werk totdat hy die „Heraldic Press” oorgeneem en dit bestuur het tot in ongeveer 1945 toe hy dit verkoop het.

F. W. Beezhold Sr. is in 1948 op 79-jarige leeftyd oorlede en sy eggenote, wat op 9 Maart 1871 gebore is, in 1953. Albei lê in die Rebeccastraatse Begraafplaas begrawe.

F. W. BEEZHOLD JR.

F. W. Beezhold Jr. wat vanaf 1952 tot op datum „Pretoriana” op so'n uitmuntende wyse druk en die lig laat sien, is op 10 November 1895 in Amsterdam aan die Prinsengracht gebore, feitlik op dieselfde tyd toe in Pretoria stappe begin neem is om lettersetters uit Nederland te laat kom.

In Pretoria het hy aanvanklik die Oosteindskool, wat toe nog in Prinsloostraat teenoor die mark gevestig was—die eertydse skoolgebou van „Meester” Wessel Louis — bygewoon. Later is die nuwe skoolgebou in Meintjesstraat, Sunnyside, betrek en daar, terwyl mnr. Klooster aan die hoof van die skool gestaan het, het hy tot in 1905 skoolgegaan.

F. W. BEEZHOLD.

Eienaar/Owner: Victoria Drukkery.

Drukker/Printer: Pretoriana

1952-1966.

Toe hy ongeveer in St. II was, is die gesin terug na Nederland en in Hilversum het hy tot ongeveer 1909 sy skoolloopbaan verder voortgesit. Op 13-jarige leeftyd het hy as drukkersleerling by sy vader se drukkery, „De Atlas” in Neuweg, Hilversum, begin werk.

In 1925, toe sy vader na Pretoria teruggekeer het, het hy en sy broer George die drukkery van sy vader oorgeneem en tot in 1930 saam bestuur.

Nadat hy en sy broer se paaie uitmekaar gegaan het, het hy in die dertiger jare as bestuurder in diens getree van die firma P. van Dijk in Warmoesstraat, naby die Amster-

H. M. REX
1966

damse Beursgebou. Die firma het handel gedrywe in grafiese masjinerie en materiale.

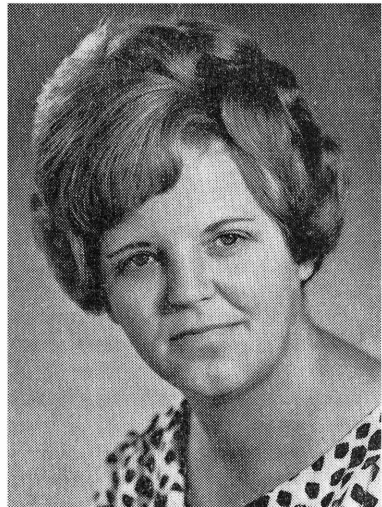
In 1939 het hy egter na sy eerste liefde teruggekeer toe hy direkteur geword het van die drukkery „Cuperus” in De Bilt, waar hy werksaam was tot in 1946 toe hy na ’n veertigjarige afwesigheid en twee jaar voor sy vader se oorlye, weer ’n keer na Pretoria teruggekeer het.

In 1946 het hy aanvanklik in diens getree van die „Heraldic Press”.

Toe het hy op 7 Junie 1949 die Victoria Drukkery tot stand gebring

op ’n perseel in Swemmerstraat 504, Gezina, Pretoria, waar sy bekende drukkery tans nog gevestig is.

Dit is hier waar drr. Ploeger en Spies in 1952 die druk van „Pretoriana” aan sy sorg toevertrou het. In die jare daarna het hy op sy kenmerkende vriendelike manier die verskillende redakteurs ontvang en te woord gestaan en die uitgawes met hulle beplan en bespreek. Van die kant van die redakteurs was daar nooit een keer enige rede tot klagtes en ontevredenheid nie en steeds het mnr. Beezhoud hulle met die grootste tegemoetkoming behandel sodat daar deur al die jare nooit enige voorneme by die Bestuur van die Genootskap OudPretoria was om die druk van „Pretoriana” aan ander Pretoriase firmas toe te vertrou nie.

Mev./Mrs. E. M. JOUBERT